

» **K**omiža je ženskog roda. O tom rodu trenutno ovisi sav život i atmosfera u Komiži, i po zimskom i po ljetnom računanju vremena. Ženski je rod zaslužan što se Komiža uspješno trga iz zagrljaja izolacije, bilježi pozitivne trendove ne samo u dolasku turista nego i svakodnevnom životu otočana: prošla je godina sa 32 milijuna kuna bila najbolja poslijeratna godina na otoku za investicije. Komiški fenomen – da su u Komiži na svim javnim funkcijama žene, bez iznimke, tamošnje će "vladarice", uz ogradu da se ne žele svađati s muškarcima jer znaju da bez njih ne mogu, ponosno pripisati ženskom principu: žene su hrabrije i strpljivije, lakše ulaze u vatru ili kako to otočani vole reći, ne boje se kašete. brokava.

A ta je kašeta u Komiži bila puna; mitsko mjesto izolacije zbog vojne baze teško se nosilo s tranzicijom u mirmodopski život nakon konačnog odlaska vojske, mladi su masovno odlazili da se ne vrate, ljetne bi mjesece turistima morali objašnjavati zašto se voda uz prirodne izvore (Nova pošta, Velo žalo, Pizdica, Kamenice i Gusarica) daje na kapaljku... U kašetu brokava spada i činjenica da su za svako radno mjesto natječaje morali raspisivati više puta – nitko se nije javljao, nitko nije ispunjavao uvjete, malo kome je otočki život djelovao primamljivo... I sad to izgleda ovako: Komižom vlada gradonačelnica Tonka Ivčević i sve oko nje su žene; direktorica Vodovoda i odvodnje Slavica Dražić, direktorica Nautičkog centra Brigita Flamengo, ravnateljica škole Melita Mardešić, ravnateljica vrtića Ana Žitko, voditeljica Turističke zajednice Mari Greget, ravnateljica knjižnice Luca Bogdanović, ravnateljica Centra za pomoć i njegu Martina Gabrić...

TIMSKI RAD. Ženski je rod u povijesnim mijenama otoka bio i ostao konstanta: kad je sedamdesetih godina Neptun, zadnji pogon za konzerviranje ribe od nekoć nezamislivih sedam tvornica, vapio za radnom snagom, Komižane je spasio masovni dolazak sedamdesetak žena. Te su žene bile ključne da se tih godina Neptun spasi od propasti. Kao što su današnje zaslužne što Komiža prestaje biti uspavana ljepotica. I postaje ona u koju se lako zaljubiti i na prvi i na deseti pogled. Komiža ima rijetki pedigre – nepatvorenu ljepotu zakošenih, zbijenih kamenih kuća renesanse arhitekture koju je, što zbog položaja, što zbog hude vojne sudbe, mimoišla većina modernih *make overa* – ponajprije apartmanizacije i masovne gradnje. Uz mnoštvo prekrasnih uvala Komiža je najtoplije mjesto zimi u Hrvatskoj, s bogomdanim položajem zapad-jugozapad u podnožju brda Hum, za koje će vam i danas reći – bolje vam je da tamo

ne lutate, tko zna koliko je mina još ostalo... Tu uspavanu ljepoticu s kojom živi tisuću i pol duša nisu probudili ni strani investitori, ni turisti, ni bankari, ni fondovi... Nego komiške žene same, domaće i furešte, spojene neobičnom kombinacijom životnih okolnosti – ljubavi, rata, egzistencijalne tjeskobe.

“Ne bih rekla da su žene sposobnije, da se ne uvrijede muškarci, ali žene su svakako upornije i trezvenije, sagledavaju problem iz više kutova i pokušavaju pronaći rješenje. Nemaju tako jak ego kao muškarci. Kod žena je izraženiji timski rad, mi smo ovdje donijele pozitivu – jako dobro surađujemo, pomažemo jedna drugoj savjetom, nema figa u džepu... Ljudima je u početku trebalo malo vremena da se naviknu na moj sustav rada, ali sada smo kao obitelj i otvoreno razgovaramo o problemima – to je ono što muškarci izbjegavaju, a

mi žene se trudimo motivirati ljude, otkriti razloge njihova nezadovoljstva koje se onda odražava na produktivnost...”, tako komišku specifičnost tumači direktorica Vodovoda i odvodnje Slavica Dražić, najzaslužnija što je suša za Vis prošlo svršeno vrijeme i što je Vodovod od gubitaka došao u plus.

STRUJIC I VODA. Diplomirana inženjerka elektrotehnike, i ujedno najstarija ženska članica javnih vladarica, na Vis je u ratnim godinama došla iz Mostara. Njoj i suprugu danas na otoku tepaju strujic i voda – suprug je upravitelj HEP-ova pogona. Slavica Dražić 17 je godina radila u školi da bi prije tri godine, nakon nekoliko propalih natječaja, odlučila da bi gubitaka rado dovela na zelenu granu. Tu rođenu Hercegovku podržali su svi, osim komiških članova HDZ. Prošli petak priredila je veliki tulum otočanima – slavila se investicija od gotovo 15 milijuna kuna – četiri nove pumpe koje vodu vuku sa 130 do 170 metara dubine i koje će moći izdržati ljetni pritisak potrošnje, i do 55 litara u sekundi, za razliku od zimskih dana kad mjerači pokazuju jedva desetak litara u sekundi. Novi je sustav toliko sofisticiran da praktički može, kako ponosno naglašava, uključiti pumpu mobitelom.

“Ni suprug ni ja nismo željeli s diplomom inženjera elektrotehnike”, objasniti će svoju odluku o preseljenju na Vis, “nekome biti na teret, živjeti kao izbjeglice, a na Visu je bilo posla i za supruga i za mene.”

Došli su da ostanu neko vrijeme. A onda se neko vrijeme pretvorilo u konačni životni izbor. Brzo su se zaljubili u Vis i postali otočani. “Osjećamo se kao doma. Gdje god odemo, žurimo da se vratimo, ne spavamo ako baš ne moramo zbog broda. Kad razumijete i prihvaćate ljude, onda vam i oni vrate istom mjerom. Ne sjećam se kad smo zadnji put pili kavu doma, stalno smo vani...”, priča Slavica Dražić, koja jedinom manom života na otoku smatra lošu vezu s kopnom.

NIKAD VIŠE SUŠE
Upravo se slavila
investicija od 15
milijuna kuna –
četiri nove pumpe
koje slatku vodu
vuku sa 130 do 170
metara dubine.
Teći će i do 55 litara
u sekundi

Brigita Fiamengo stigla je kao zadnja u ni-
zu ženske postave u Komiži, direktorica je
Nautičkog centra čije ime vara. Podjelom
javno-komunalnog poduzeća Nautički cen-
tar koji je nekoć obuhvaćao samo nautičke
djelatnosti i Modru špilju, postaje vertikala
funkcioniranja Komiže – ima javni cestovni
pomorski prijevoz, održavanje javnih površi-
na, komunalni otpad, groblje, kino, parking...

Brigita Fiamengo rođena u Njemačkoj,
odrasla u Splitu, formalno je furešta, komiška
nevista koja je punih 20 godina dolazila u Ko-
mižu na ljetovanje da bi karijeru u bankarstvu
i turizmu kao manager design hostela zamije-
nila životom na otoku koji ju je prigrlio svojim
čarima. On nosi neka ograničenja, kaže Brigi-
ta, ali još su zamamnije prednosti koje grad
nikad neće pružiti. Najviše ju je iznenadilo
što na otoku ne čuje riječ – kriza.

SLOBODNA DJECA. Za otočane furešta bila
je i ostala Zagrepčanka Ana Žitko, ravnate-
ljica vrtića, ali nije se dala – bivšeg gradona-
čelnika uspjela je uvjeriti da je ona idealna
za taj posao, a onda je, da ne strši, zauzdala
kajkanje na poslu. Kao otočku specifičnost
uz smijeh navodi kako joj je trebalo vremena
da se s roditeljima dogovori da djeca, navikla
da u slobodno vrijeme nesputano švrljaju, ne
mogu sama ići kući iz vrtića. Njima je to uvo-
đenje reda zvučalo nevjerojatno, a u Zagrebu
gotovo da sam morala znati OIB osobe koja
će doći po dijete.

Tonka Ivčević, SDP-ovska gradonačelnica
Komiže, rođena Komiška, tvrdi da uz svu
ljubav prema Komiži zbog koje je nakon
diplome odbila ponudu da ostane raditi na
Ekonomskom fakultetu kao asistencija jer
se željela vratiti i jer se nikako nije vidjela u
gradu, ne bi bila da nije bilo nagovaranja po-
kojnog Ivica Račana i njezina oca. Njih dvojica
su presudili, priča Tonka, saborska zastupnica
i gradonačelnica volonterka i nastavlja:

“Imali smo drugog kandidata za gradonačel-
nika, ali se on na koncu predomislio kad smo
od 11 mandata osvojili šest. Dolazili su nas
nagovarati iz središnjice SDP-a. Jednog dana
me nazvao Ivica Račan: daj, Tonka, molim
te prihvati se te funkcije, stvarno nije u redu
da dobijemo glasove, a da nemamo gradona-
čelnika, to ne dolazi u obzir... Moj tata i Ivica
Račan presudili su da ja postanem gradona-
čelnica. Tata koji mi je bio podrška, Račan
koji me nagovarao, a i muž je bio za. Naravno
da mi je njegova podrška bila jako bitna, da je
nije bilo, ne bih se usudila. Nisam se uopće
stigla psihički pripremiti. I nikad nisam osje-
tila problem zato što sam žena, veći su mi
problem bile godine, tad sam imala 33 i gdje
bih se god pojavila, svi su me čudno gledali –
kako ti tako mlada možeš biti gradonačelnica,
čak i dan danas, ljudi ne mogu sakriti taj izraz
lica...”, prisjeća se Tonka Ivčević.

Cijeli prvi mandat potrošila je, kaže ona, na
pripremu dokumentacije i projekata za razvoj
Komiže. Silom zakona o plaćama u lokalnoj
samoupravi koji je propisao da se 20 posto od
proračuna smije trošiti na plaće, ured je sma-

TONKA IVČEVIĆ

“Moj tata i Ivica
Račan presudili
su da postanem
gradonačelnica.
Tada sam imala 33
godine i gdje god bih
se pojavila, svi su me
čudno gledali”

LUCA BOGDANOVIĆ

Ravnateljica Knjižnice
“Ranko Marinković”,
učiteljica razredne
nastave i diplomirana
knjižničarka porijek-
lom iz Trilja, na otok
je došla zbog ljubavi,
odlučna da ostane

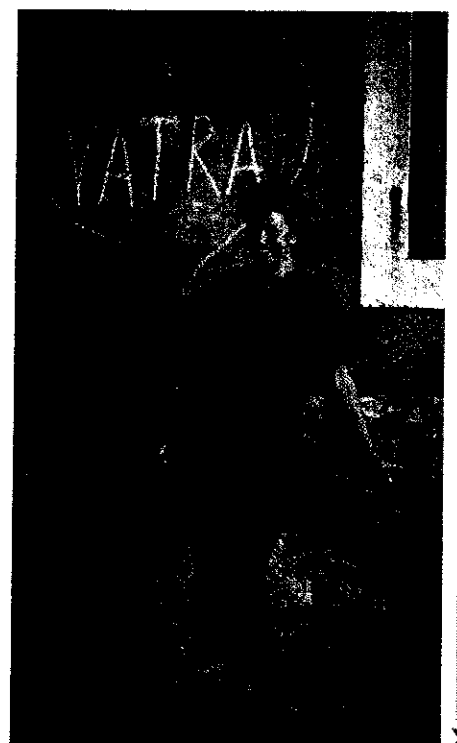

MELITA MARDEŠIĆ

Ravnateljica Osnovne
škole Komiža Melita
Mardešić na Vis se, u
uvalu Mala Travna,
vratila iz Zagreba sa
suprugom piscem
Senkom Karuzom još
devedesetih godina

ANA ŽITKO

Za otočane furešta
bila je i ostala
Zagrepčanka Ana
Žitko, ravnateljica
vrtića. Ipak je, da
previše ne strši,
zauzdala kajkavski
govor na poslu

» njen sa sedmero na četiri zaposlena. Može se pohvaliti nizom projekta: osim kanalizacije i vodoopskrbe, tu je projekt ribarske luke, proglašen od strateške važnosti za državu - za prvu fazu osigurano je 46 milijuna kuna, planirana je izgradnja 170 vezova, dovršeno je renoviranje cesta Vis-Komiža za trinaest milijuna kuna...

“Do prije šest godina smatralo se da na otoku nema dovoljno vode, a ustvari sustav nije bio dovoljno dobar, tako da smo redovito imali redukcije. To je bilo dosta strašno zbog turista. Sad su stvoreni preduvjeti da možemo širiti i turističke zone, izgraditi novi hotel... Milijun i pol kuna potrošeno je na klimatizaciju spomen-doma u kojoj je kino i koncertna dvorana, sljedeći tjedan je otvorenje kulturnog centra, u kojeg je utrošeno 1,8 milijuna kuna, otvoren je Centar za pomoć i njegu i zaposleno 13 novih ljudi...”

Ekomuzej. Tonki je najdraži projekt Ekomuzeja Komiža u kaštelu Komuni - za koji je najprije valjalo sanirati zgradu - za prizemlje i terasu potrošeno je 850.000 kuna. Koncept Ekomuzeja daleko je od običnog postava - zamišljen je kao mjesto koja će znatizeljnicima oslikati identitet Komiže kroz teme: falkuša, poznati Komižani, žene, djeca kroz priču o kalanku, brodiću koji su nekoć stari Komižani radili od lima ribljih konzervi... Planiraju tematske staze koje bi se granale na putove i puteljke: Put pučine, Put Grada i Put poja...

Apsurd je da u Komiži imamo nezaposlene a onda se nitko ne javlja na natječaje, priča gradonačelnica: “Na otoku nema ljudi koji ispunjavaju uvjete, a ostali, kad izračunaju troškove života, odustanu. Borimo se za svakog mladog čovjeka da ne ode, progledamo kroz prste, damo priliku da naknadno ispune uvjete samo da ostanu. Volimo da se ljudi dosele na Vis, ali nam prioritet moraju biti domaći.”

Mari Greget, voditeljica Turističke zajednice Komiža, jedna je od tih domaćih prioritetata: s diplomom Ekonomskog fakulteta nije imala uvjete da postane direktorica - tri godine rada u turizmu poslije diplome, a sve što je Mari radila u turizmu od svoje 14 godine - od agencije, hotela do kongresnog turizma u dubrovačkom Hiltonu, nije se moglo računati. Gradonačelnica i dalje, u skladu sa zakonom, raspisuje svakih šest mjeseci natječaj za direktorsko mjesto. Nitko se ne javlja i po svemu sudeći Mari će uskoro ispuniti i taj formalni zahtjev.

ONE MAN BAND. Kad je Mari sa 19 godina odlazila od kuće na studij u Dubrovnik, bila je uvjerena - nećete me više vidjeti. Sedam godina kasnije, poslije studija u Dubrovniku i šestomesečnog boravka u Australiji, dramatično je promijenila stav - ništa osim povratka u Komižu ne dolazi u obzir. I sretna je što su joj, pošto su prošla tri natječaja za direktora na koja se nitko nije javio, odlučili dati priliku.

A ta se mlada snaga snuždila kad je ušla u mračni ured Turističke zajednice - smedi, prašnjav i turoban. Ugušit ću se ovdje, zavalila je ocu i poslala ga da kupi boju i pomogne

MARTINA GABRIĆ
Ravnateljica centra za njegu i pomoć starijima dobila je posao na otoku preko oglasa i doselila se iz Zagreba. Nije ovdje poznavala nikoga

SLAVICA DRAŽIĆ
“Otvoreno razgovaramo o problemima - to je ono što muškarci izbjegavaju”, objašnjava direktorica Vodovoda i odvodnje

joj prefarbati ured, poznanike nagovorila da joj daruju slike Komiže... Vjeruje kako je Komiža reklama sama sebi i bori se za novac kako zna i umije, aplicira na sve natječaje preko Hrvatske turističke zajednice i Ministarstva turizma, jer proračun pokriva tek osnovne troškove.

Kao *one man band* Mari je glavna i odgovorna za ljetne *happeninge* u Komiži: Festival mora, Big game, natjecanje u lovu na velike ribe, ribarsku noć, biševsku noć, dane vina i srdela, rogača, predstave i jazz i rock koncerte - klasika i lake note ne prolaze baš u Komiži...

Koliko Komiža vapi za stručnim kadrom svjedoče i Luca Bogdanović i Martina Gabrić. Luce koja je iz Trilja na otok došla zbog ljubavii, odlučna da na njemu i ostane, učiteljica je razredne nastave, a kad je predala molbu za posao - dali su joj ga, pod uvjetom da dovrši i studij knjižničarstva. I uspjela je i izvanredno studirati, i roditi dvoje male djece i nizom radionica i promocija širiti ljubav prema knjizi. Jako je veseli kad joj Komižani dođu posuditi svježe objavljene bestselere i rade između sebe liste čekanja. Knjižnica ima 118 korisnika, čitača. Sad je trenutno okupirana kako da ukoriči u “pravu” slikovnicu tekst *Srdelice u moru* dvojice malih autora, učenika osnovne škole. Ne zna što bi joj se trebalo dogoditi da ode ća - Komiža joj je od prvog pogleda raj na zemlji. Još je tamo upoznala i današnjeg

supruga zbog kojeg je “bježala” u taj raj dok je studirala svaka dva tjedna...

RIBARI I TEŽACI. Za razliku od nje Martini, po zanimanju socijalnoj radnici, rodom iz Šibenika, odrasloj u Splitu, školovanoj u Zagrebu, oglas za vođenje novog Centra za pomoć i njegu na otoku zvučao je kao posao iz snova. Priroda i loše iskustvo njezinih kolegica sa zapošljavanjem u Zagrebu, bile su joj dovoljan razlog da se upusti u avanturu preseljenja na otok, na kojemu nije poznavala baš nikoga. Prvu noć spavala je u hotelu. Danas, pet godina poslije, živi punim plućima komiški model: sretno je udana i, dok muž čuva dvoje male djece, ona skrbi za 175 korisnika na otoku kojima su podjednako potrebni i briga i društvo za razgovor. Ostalo joj je da zadovolji posljednji uvjet i još položi državni ispit.

Ženska prevlast u Komiži nije plod borbe i velikog plana. Presudio joj je otok sam, zaključit će gradonačelnica Tonka ovako:

“Tu postoji ribarska tradicija, ribarstvo je jako težak i mukotrpan posao, muškarci su na moru i po deset dana i nije im, kad se vrate, do društvenog angažmana. Oni koji nisu ribari bave se poljoprivredom. Ni na jednom natječaju nismo prvenstveno birali žene. Uvijek sam se više družila s dečkima, pravi prijatelji su mi uvijek bili muškarci više nego žene. Ali, činjenica je da su žene odgovorne u poslu i da se s njima sve lako dogovoriti.”